
In deze Nieuwsbrief...

Wim Peek, redactie

Er wordt hard gewerkt in Hospice Heuvelrug zoals u uit diverse artikelen in deze Nieuwsbrief kunt lezen. En wat me, als geregeld bezoeker van het hospice, in het contact met de leiding, de medewerkers en de vrijwilligers steeds weer opvalt, is de gedrevenheid en het enthousiasme waarmee zij niet alleen hun zorgtaak verrichten maar ook alles wat in verband daarmee nog extra van hun wordt gevraagd. Een gedrevenheid en enthousiasme die ook duidelijk zijn terug te zien in de 'getuigenis' van een van de vrijwilligers, Annemiek Ponten, over hoe zij het werken in Hospice Heuvelrug ervaart.

Vanuit die gedrevenheid stamt natuurlijk ook het streven om een zorg van een zo hoog mogelijke kwaliteit te leveren. Om te kunnen aantonen dat zij daarin ook slagen, is er de afgelopen maanden hard aan gewerkt om het Keurmerk Palliatieve Zorg te verkrijgen. Daarover meer in de bijdragen van Lisa Reiter en Maria Hoefnagels.

Een belangrijk onderdeel van de palliatieve zorgverlening in het hospice is de spirituele zorg. De geestelijk verzorger van Hospice Heuvelrug, Ingrid Deij, vertelt wat daaronder moet worden verstaan en op welke manier er in de afgelopen jaren in ons hospice aan is gewerkt.

Verder vindt u, naast een ingezonden ervaring met palliatieve zorgverlening elders, natuurlijk weer een ontroerende column van Miep de Putter, en van de penningmeester van de Stichting Hospice Heuvelrug de financiële verantwoording over 2008.

Ik hoop dat we u hiermee weer een indruk hebben gegeven van het reilen en zeilen van Hospice Heuvelrug.

Colofon

Hospice Heuvelrug

Arnhemse Bovenweg 80
3708 AH Zeist
Tel. 030 698 4280 Fax 030 698 4288
E-mail: info@hospice-heuvelrug.nl

Stichting Hospice Heuvelrug

Bestuur:	Prof.dr. R.H. Kuijten	voorzitter
	G.M. Zegers	vice-voorzitter
	Mr. B.C.J. Leusveld	secretaris
	J. Bakker	penningmeester
	Drs. W.J. Peek	bestuurslid
	Mw. Mirella G. Th. Bijvoet	bestuurslid

Postadres:

Postbus 955
3700 AZ Zeist

Bankrekeningen:

Postbank 73 33 663
Rabobank Utrechtse Heuvelrug 39.52.33.801

Telefoon penningmeester: 0315 640 416

Website: www.hospice-heuvelrug.nl

Colofon

De Nieuwsbrief Hospice Heuvelrug is een uitgave van de Stichting Hospice Heuvelrug en verschijnt als regel tweemaal per jaar.

Redactie: Wim Peek
Vormgeving: TIME, Rotterdam

Druk: SWZ Zeist

Hospice Heuvelrug gaat voor het Keurmerk Palliatieve Zorg

Lisa Reiter, coördinator Hospice Heuvelrug

Ook in de zorg is het van belang om de kwaliteit van zorg- en dienstverlening inzichtelijk te maken en te toetsen. Om de kwaliteit van hospices te kunnen meten heeft de Associatie van Zelfstandige High Care Hospices (waarvan Hospice Heuvelrug aspirant lid is), samen met het Netwerk Palliatieve zorg voor Terminale Patient Nederland (NPTN) en cliëntenorganisaties, kwaliteitsnormen ontwikkeld. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een kwaliteitssysteem dat voldoet aan de eisen die de stichting HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) daaraan stelt. Dit systeem werkt met behulp van externe, onafhankelijke beoordeling.

De kwaliteitsnormen voor high care hospices zijn beschreven in het kwaliteitshandboek voor palliatieve zorg in high care hospices en aan de hand van deze kwaliteitsnormen wordt voor cliënten, naasten, overheid, geldverstrekkers, vrijwilligers en medewerkers inzichtelijk gemaakt wat de leden van de Associatie van Zelfstandige High Care Hospices doen, op welke wijze ze dat doen en op welke terreinen zij zich onderscheiden van andere zorgaanbieders.

Wat zijn high care Hospices en waarom “high care”?

Het kwaliteitshandboek voor palliatieve zorg van de Associatie van High Care Hospices zegt het volgende:

een high care hospice is een instelling die palliatieve zorg biedt aan cliënten en hun naasten en deze zorg komt tot uitdrukking in een individuele, persoonlijke benadering en begeleiding van cliënten en hun naasten. Veel aandacht wordt besteed aan zingevingsvraagstukken, hoogwaardige professionele verzorging en verpleging. De kleinschaligheid en de huiselijkheid van het high care hospice en het bewust creëren en onderhouden van een veilige en rustige atmosfeer en een procesgerichte, persoonlijke benadering zijn middelen om palliatieve zorg in de meest zuivere vorm aan te bieden.

Voor cliënten en hun naasten betekent opname in een high care hospice een nieuwe oriëntatie op de laatste levensfase waarop onder andere de hospicevoorziening, vrijwilligers en medewerkers gericht zijn.

De vorm en inhoud van de begeleiding van cliënten en hun naasten wordt bewust afgestemd op de beleving van de verschillende stadia van afscheid nemen van het leven. De per-

soonlijke wensen, keuzes en behoeften bepalen in hoge mate de dagelijkse gang van zaken in het high care hospice. Deze procesmatige begeleiding wordt integraal gecombineerd met hoogwaardige verzorging en verpleging van de cliënten teneinde de kwaliteit van leven in de terminale levensfase zo goed mogelijk naar wens van de cliënt te laten verlopen.

Hospice Heuvelrug herkent zichzelf in de (verkorte) schets van een high care hospice en wil dit door het behalen van het Keurmerk Palliatieve Zorg inzichtelijk maken.

Van voorbereiding tot audit

Het behalen van zo'n keurmerk vraagt veel tijd en inspanning. De normen zijn onderverdeeld in 9 rubrieken:

van opname tot zorgverlening in de meest brede zin, de geldstromen en het gebouw, tot aan beleid en personeel moeten alle bewegingen en afspraken binnen het hospice vastgelegd zijn. Beoordeeld wordt of een onderdeel aantoonbaar geregeld is en of de uitvoering conform de vastlegging gebeurt. Kortom, er wordt getoetst of wij zeggen wat wij doen en doen wat wij zeggen.

In het afgelopen jaar hebben wij dan ook hard gewerkt aan het herschrijven van bestaande protocollen en documenten en het ontwikkelen van ontbrekende documenten. En nu hebben wij een digitaal archief waar alles in staat en alles op te zoeken is, kennen de betrokkenen de documenten, en handelen volgens de vastgestelde afspraken. Het was een gezamenlijk proces waar werkelijk iedereen zijn schouders onder heeft gezet en heel veel (vrije) tijd heeft geïnvesteerd. Wij zijn trots en dankbaar: trots op wat wij in de loop van de jaren ontwikkeld hebben en dankbaar dat dit mogelijk was.

En nu kijken wij uit naar 19 november, wanneer het audit team een bezoek brengt aan Hospice Heuvelrug. De papieren/digitale audit ligt inmiddels ter beoordeling bij het audit team. Wij verheugen ons er op om te kunnen laten zien wie we zijn, wat we doen en hoe we het doen en hopen van harte dat wij in 2010 formeel het Keurmerk Palliatieve Zorg uitgereikt krijgen.

Op weg naar het Keurmerk voor high care hospices

Maria Hoefnagels

Dit voorjaar hebben we het 10 jarig bestaan van hospice Heuvelrug gevierd. Uit verhalen van oud-collega's ken ik de pionierssituaties van het begin. Het leek soms op "wonen in een huis dat nog niet af is", met gekregen spullen hier en daar. De zorg die verleend werd kwam altijd uit de grond van ieders hart maar op palliatief gebied moest ook nog veel ontwikkeld worden. Het moet enorm hectisch zijn geweest in die periode. Tijdens mijn sollicitatiegesprek zei een collega: "Je mag niet ziek worden". Dit geeft wel de druk weer die ervaren werd.

In de loop der jaren is er veel verbeterd zowel op materieel als op immaterieel gebied. Met de komst van Lisa Reiter als coördinator hospice werd de druk op het rooster verminderd. Er werd voldoende personeel aangetrokken om goed te kunnen werken. Er was altijd een wensenlijst en als het financieel haalbaar was werd het nodige aangeschaft. We hebben in de tussentijd ook een paar verbouwingen en een uitbreiding gehad, van 4 naar 6 bedden. De verpleegkundigen kregen bijscholingen op palliatief gebied. "Coördinator vrijwilligers" werd een echte baan en door haar werden ook scholingen voor de vrijwilligers verzorgd. In een later stadium werden ook de banen voor een geestelijk verzorger en medewerker naasten gecreëerd.

We hebben enorm veel te danken aan het bestuur van de Stichting Hospice Heuvelrug. Dit is zeer bedreven in de fondsenwerving, waardoor allerlei zaken gefinancierd konden worden.

Met deze ondersteuning bleek het hospice een goede voedingsbodem voor allerlei nieuwe ontwikkelingen. Zo kwam er ruimte voor complementaire zorg zoals massage en aromatherapie. Er ontstond een werkgroep spirituele zorg, waarin de vrijwilligers samen met de verschillende disciplines hebben gewerkt aan de "handreiking spirituele zorg". Een ander groepje heeft een boekje samengesteld over de omgangsvormen op het hospice. Er zijn contacten opgebouwd met collega's uit andere hospices om zo ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren. Uit de vrijwilligers kwamen initiatieven als de uitvaartgroep, de extra-aandachtgroep en de kookgroep. De aankleding van het hospice kreeg ook aandacht en zo

konden we o.a. nieuw meubilair uitzoeken. Ik kan het hier niet allemaal opsommen, maar er is veel werk verzet, meestal met veel plezier en inspiratie.

De volgende logische stap is dan: het verwerven van het keurmerk voor high care hospices.

Het afgelopen jaar is over de meest uiteenlopende onderwerpen op papier gezet hoe wij werken: protocollen, procedures, richtlijnen en wat dies meer zij.....
Van intakeprocedure tot klachtenreglement....
Van voedings- tot ontlastingsprotocollen....
Van basale zorg tot spirituele begeleiding....
Over ethiek, hygiëne, omgangsvormen en veiligheid hebben we alles wat we in de loop der jaren hebben ontwikkeld nu op papier en in de computer gezet.

In november hebben we de audit, waarin al dit werk getoetst gaat worden.

Het voelt als een soort eindexamen. De voorafgaande tentamens hebben we behaald.

Nu gaan we voor het diploma.

Een beetje spanning hoort erbij, maar we voelen ons ook trots op het feit dat we nu kunnen laten zien wat we hebben bereikt.

De gasten zullen blijven profiteren van onze warme professionaliteit.

En we zijn niet klaar...

De wensenlijst blijft, de aanvraag voor scholingen in het nieuwe jaar is al weer ingevuld, de lopende projecten krijgen alle aandacht.

Zo blijven we geïnspireerd werken op ons hospice.

Spirituele zorg in het hospice – verslag van een zoektocht

Ingrid Deij, geestelijk verzorger Hospice Heuvelrug

Kortgeleden pakte ik een boek uit de kast, dat ik al lang niet meer had gelezen: “Liefhebben, een kunst, een kunde – over de ontplooiing tot creatief mens-zijn” van Erich Fromm. Het verscheen in de vijftiger jaren en werd een bestseller, omdat het fundamenteel onderzoek doet naar wat nu eigenlijk liefde is en hoe je kan leren liefhebben.

Al lezende viel mij op hoezeer in dit boek beschreven wordt, hoe wij in het hospice ernaar streven de zorg niet alleen professioneel, maar ook spiritueel te laten zijn.

Fromm onderscheidt vier aspecten van de liefde: *zorg, verantwoordelijkheid, respect en inzicht.*

Kort samengevat komt zijn visie hierop neer:

Liefde is de daadwerkelijke bezorgdheid voor het leven en de groei van diegene, die wij liefhebben. Zij vereist daadwerkelijke deelneming aan de ander. Daaruit komt verantwoordelijkheid voor de ander voort: een volkomen vrij handelen, zij is mijn antwoord op de al dan niet uitgesproken behoeften van de medemens. ‘Verantwoordelijk’ zijn betekent in staat en bereid zijn tot ‘antwoorden’.

Respect is geen vrees en geen ontzag, het wijst op het vermogen een mens te zien zoals hij werkelijk is, weet te hebben van zijn unieke individualiteit. Respect is pas mogelijk als ik onafhankelijkheid heb verworven, zonder behoefte aan overheersing of uitbuiting van anderen.

Men kan iemand niet respecteren zonder hem te kennen. Zorg en verantwoordelijkheid zouden blind zijn als zij niet door inzicht zouden worden geleid. Ieder mens vormt eigenlijk een geheim voor ons, maar ook voor zichzelf. Objectieve kennis van de ander en van mijzelf is nodig om de mens in zijn werkelijkheid te kunnen zien; alleen als ik een mens objectief probeer te kennen, kan ik hem in zijn diepste wezen liefhebbend begrijpen.

Zorg, verantwoordelijkheid, respect en inzicht zijn alle onderling afhankelijk. Liefde is een daad vanuit onze eigen schepende krachten.

In Hospice Heuvelrug hebben wij, in samenwerking met Tilly de Kruyf, die het project leidde en begeleidde, sinds 2005 geprobeerd helder te krijgen hoe wij spirituele zorg kunnen verlenen. We hebben onderzocht wat wij verstaan onder spiritualiteit, we hebben ons beziggehouden met rituelen en symbolen, we hebben geprobeerd steeds meer duidelijkheid te krijgen over wat onszelf inspireert en gaande houdt. Geleidelijk aan werd helder, dat we een gemeenschappelijke taal, een gemeenschappelijke

aanpak nodig hadden om concreet spirituele zorg te kunnen verlenen. Palliatieve zorg is immers bij uitstek een zaak van alle disciplines samen.

We vonden in het ‘Ars moriendi-model’ van Carlo Leget (universitair hoofddocent Zorgethiek aan de Universiteit van Tilburg) het praktische handvat om samen mee te kunnen werken.

In 2007 is een werkgroep spirituele zorg gestart, samengesteld uit teamleden en vrijwilligers, die de gedachten van Carlo Leget heeft doorgewerkt en in de praktijk heeft herkend en besproken. Er is een rapportageblad Spirituele zorg ontwikkeld en in gebruik genomen. In juni van dit jaar is de ‘Handreiking Spirituele zorg in Hospice Heuvelrug’ gepubliceerd. We mogen daar best trots op zijn, er zijn nog maar weinig instellingen, die deze thematiek zover hebben uitgewerkt.

In het najaar is er weer een inspiratie-avond spirituele zorg, dit keer met Claire vanden Abbeele, kunstenares en therapeute uit België. We verheugen ons erop dat zij met ons zal werken aan de vraag: “Hoe kunnen we leren uithouden, wat we niet kunnen veranderen?”

In de komende jaren hopen we aan deze thematiek steeds weer aandacht te kunnen geven. Spirituele zorg, liefdevolle zorg in de zin van Fromm, heeft regelmatige aandacht nodig!

Hier volgen een paar citaten uit verschillende documenten, om u een idee te geven waar we het over hebben:

Uit onze zorgvisie:

‘Spiritualiteit’ kan beschreven worden als dat waar iemand in zijn leven ten diepste voor kiest, wat zijn bronnen van kracht zijn, wat hem voedt en gaande houdt, wat hem/haar motiveert om iets te doen of te laten. Voor spirituele zorgverlening zijn belangrijke kwaliteiten in de attitude: aandacht, nabijheid, inlevingsvermogen, mededogen en menselijke warmte. Daarbij wordt niet alleen afgestemd op de gasten en hun naasten, maar ook op zichzelf en de collega’s.

Uit de inleiding van de Handreiking:

“Een wezenlijk kenmerk van palliatieve zorg is de zorg voor de spirituele dimensie van het bestaan. Onze gasten worden geconfronteerd met de eindigheid van hun leven. Dat roept bij de meesten van hen levensvragen op, die invloed hebben op hun lichamelijke en psychosociale welzijn.

Deze levensvragen staan niet altijd helder voor de geest. Ze komen vaak in versluierde vorm naar voren, soms als aandacht-vragend gedrag, soms als angst, soms als ogenschijnlijk kleine vragen, waarin de onzekerheid over de nabije toekomst is verpakt.

Het gaat om vragen vanuit het besef dat het leven eindig is, vanuit de worsteling om houvast die angst en depressie kan oproepen, en ook om vragen naar de zin van alles wat nu door- gemaakt wordt.

Spirituele zorg houdt in dat we proberen deze onzekerheid, deze versluierde vragen te herkennen in wat de gast zegt en doet: het 'uitluisteren van spirituele vragen'. Als we deze vragen signaleren, worden ze bespreekbaar. Het zijn grote vragen, waarop geen standaard-antwoord gegeven kan worden. Ieder zal zijn eigen weg moeten vinden, waarbij hij te rade kan gaan bij zijn eigen levensvisie. Omdat in deze tijd veel mensen zich losgemaakt hebben van de kerken, zijn ze zich niet zo bewust van wat hen houvast geeft.

Doordat spirituele zorg ruimte maakt voor deze grote vragen, kan de gast zich bewust worden van wat hem kan steunen in deze levensperiode.

Van de zorgverleners vraagt dit ontvankelijkheid, echte belangstelling voor wat de gast vertelt, inlevingsvermogen en onbevangenheid. Het is voor zorgverleners van belang deze openheid steeds weer te hervinden. Er is altijd veel te doen, er gebeurt vaak veel in korte tijd. Daardoor slibt de innerlijke ruimte gemakkelijk dicht. Aandacht voor de eigen spiritualiteit in het algemeen, en aandacht voor de eigen innerlijke ruimte gedurende de werkdag zijn van vitaal belang om spirituele zorg te kunnen verlenen.

Over het 'Ars moriendi-model' van Carlo Leget:

Het Ars moriendi model is ontwikkeld door Leget en grijpt terug op de middeleeuwse 'stervenskunst'. Kernbegrip is de term 'innerlijke ruimte'.

Spirituele zorg is gericht op het herstel of de vergroting van innerlijke ruimte als 'gemoedstoestand waardoor iemand zich in alle rust kan verhouden tot de emoties die door een situatie worden opgeroepen'.

De gedachte is dat, wanneer iemand innerlijke ruimte bezit, levensvragen van alle kanten bekeken en overwogen kunnen worden. Om innerlijke ruimte van gasten te kunnen helpen vergroten is het van belang dat zorgverleners zelf over innerlijke ruimte beschikken. Daardoor ontstaat bij de gasten het vertrouwen dat zij met hun spirituele vragen terecht kunnen bij de zorgverlener. Het kan bovendien de zorgverlener helpen

om verschillende lagen in een uitspraak te horen ('uitluisteren').

Het Ars moriendi-model onderscheidt vijf grote thema's die aan het levenseinde aan de orde komen, in de vorm van spanningsvelden. In ieder spanningsveld voelt de gast dat hij tussen twee uitersten wordt heen en weer getrokken. Het is steeds weer de kunst om de juiste verhouding tot beide uitersten te vinden. Ieder mens doet dit op zijn eigen unieke manier.

Over de vijf 'spanningsvelden':

1 Ik - de ander

Hier gaat het om de vraag: "Is dit mijn ziekte / dood? Vragen rond authenticiteit, zelfbeschikking, autonomie en de rol die anderen daarin spelen.

2 Doen - laten

Hier gaat het om de controle van pijn en lijden. Waar moeten we (gast en/of zorgverlener) nog actiever worden op fysiek/psychisch/sociaal/spiritueel gebied? Waar moeten we accepteren en laten gebeuren?

3 Vasthouden - loslaten

Hier gaat het om het afscheid nemen van dierbare mensen en dingen, van het leven. Ziek zijn / sterven is langzaam loslaten, maar het is ook het essentiële vasthouden. Wat of wie is essentieel?

4 Herinneren - vergeten

Hier gaat het om het terugkijken, de balans opmaken, de balans opmaken, het leven afsluiten. Mogelijk vergeving als integratie van herinneren en vergeten. Belangrijk ook voor het rouwproces van de nabestaanden.

5 Geloven - weten

Hier gaat het om de betekenis(sen) van lijden en dood. Einde, doorgangsfase, nieuw begin? Voortleven in mensen, dingen? Ander leven? Kun je leven met vragen waar geen antwoord op is?

Werken in Hospice Heuvelrug

Wat betekent dat voor mij?

Ingrid Deij, geestelijk verzorger Hospice Heuvelrug

Ik werk inmiddels twee jaar in het hospice en ik ben blij dat ik destijds de stap heb genomen om vrijwilliger te worden. Ik vind het ontzettend plezierig om daar te werken. Het is heel dankbaar werk, soms confronterend maar ook heel leerzaam. Ik ben 'oproepkracht' en dat bevalt mij prima. Ik kan daardoor op elk moment gebeld worden om een lege plek in het rooster op te vullen. Het voordeel van oproepkracht zijn, is dat elk dagdeel dat je werkt zijn eigen dynamiek heeft. De avonden vind ik het prettigst om te werken. Vooral het geven van voetmassages aan de gasten vind ik heerlijk. Op dit moment kies ik weer wat vaker voor een ochtenddienst omdat ik merkte dat de handigheid die nodig is bij de verzorging van de gasten een beetje was weggezakt.

Naast de 'gewone' diensten heeft het hospice mij nog veel meer te bieden: ik volgde een introductie cursus en een tilcursus, en er zijn herdenkingsbijeenkomsten voor nabestaanden waar ook vrijwilligers een bijdrage aan kunnen leveren. Elke twee maanden neem ik deel aan een begeleidingsgroep voor vrijwilligers. We kunnen daar als vrijwilligers ervaringen uitwisselen over het werken met de gasten op het hospice. Er is een werkgroep spirituele zorg en er is een speciale uitvaartgroep. Een aantal vrijwilligers en een aantal verpleegkundigen hebben zich aangemeld bij deze laatstgenoemde groep omdat zij willen dat er bij elke uitvaart een vertegenwoordiging is vanuit het hospice.

De avonden met de intervisiegroep, onder leiding van Anton v.d. Hout, zijn inspirerend. We doen ontspannende oefeningen in meditatie. We komen vooral ook van alles tegen vanuit ons werk en ontdekken daarin ook dingen bij ons zelf. Tijdens onze laatste bijeenkomst ging het onder meer over 'gebroken familierelaties' en over de vraag hoe jij je eigen grenzen beter kunt bewaken. Zo'n avond levert mooie bespiegelingen op en allerlei nuttige tips. We ontdekken ook inzicht in eigen weerstand(en) waar we soms tegen aan lopen.

De uitvaartgroep geeft me de mogelijkheid om het hospice te representeren tijdens begrafenis, crematie of condoleance. Het is fijn om de familie na afloop nog even te spreken. Het wordt zeer gewaardeerd door hen. Het klinkt misschien wat raar, maar ik ervaar het bijwonen

van een uitvaart als rustgevend en prettig. Een spirituele ervaring. Vaak zijn er heel ontroerende toespraken en krijg je een goed beeld van wie de overledene was en welke gebeurtenissen belangrijk zijn geweest. Dan begrijp je achteraf soms nog meer van bepaald gedrag of getoonde emoties van de gast..

Het hospice heeft me inmiddels al veel werkplezier gegeven, maar er is nog veel te leren.

Ik moet bijvoorbeeld nog beter leren 'vertragen'. Afkomstig uit de snelle wereld van reclame en marketing, waar alles draait om deadlines en veel 'buitenkant', is het werken op het hospice een oase van rust en reflectie. Tijd hebben samen en tijd nemen. Bij iemand zitten zonder dat er iets gezegd hoeft te worden. Gewoon er zijn en stapje voor stapje volgen wat zich aandient en daar op anticiperen.

Soms denk ik wel eens: 'ze zouden me nu eens moeten zien zitten hier....' Wanneer ik midden in de zomer 'De herdertjes lagen bij nachte' zit te zingen naast het bed van een mevrouw, die helemaal poedelnaakt op haar bed ligt, omdat ze het zo warm heeft.

En 't zit heus ook wel eens wat tegen. Er zijn diensten, waarbij één gast vindt dat er te weinig tarwekorrels in het bruinbrood zitten, een andere gast roept tegen mij dat ik met mijn poten van haar af moet blijven tijdens het wassen en bij een volgende gast kan het soms gebeuren dat ik net te vroeg de po onder de stoel vandaan trek....

Ik heb ervaren dat het ook heel dikwijls niet gaat over de diepe gesprekken van leven en dood, maar vooral over 'dagelijks leven' met alles wat daar bij hoort. Dat miste ik in het begin wel enigszins. Er is maar één ding waar ik een klein beetje hekel aan heb... en dat is het schoonmaken van een kunstgebit.

Ondertussen heb ik leren genieten van de kleine dingen die gebeuren, waar je vreugde uit kunt putten en die het verschil kunnen maken. De intimiteit en de humor met gasten waar je heel blij van kunt worden.

Financiële verantwoording van de Stichting Hospice Heuvelrug over het jaar 2008

Konden we de laatste jaren steeds een voordelig saldo melden; het boekjaar 2008 sluit met een tekort. Dat is vooral veroorzaakt door een lagere opbrengst aan eenmalige giften en schenkingen - in 2007 werd € 47.120,23 ontvangen en in 2008 € 30.925,12. Ook werd in 2008 geen direct mailing actie gehouden, hetgeen zeker ook van invloed is geweest.

In de afgelopen jaren is op deze wijze wel actie gevoerd. De gehele regio is inmiddels op deze wijze benaderd en het bestuur moest constateren dat de opbrengst de laatste jaren terugliep. Een alternatief plan was het uitbrengen van een hospicekrant en door middel daarvan donateurs te werven. Voor zo'n krant is de verkoop van voldoende advertenties noodzakelijk om op een verantwoorde wijze een grote oplage te realiseren. Door de huidige economische situatie is dat echter niet realiseerbaar, zodat het stichtingsbestuur besloten heeft dit project tot een geschikter moment uit te stellen.

Over 2008 kunnen we giften verantwoorden van Stichting De Boom te Woudenberg, Stichting Me Jane te Bussum, de Van Dam Van Os Stichting te Nijkerk, van kerkelijke gemeenten/parochies en diaconieën uit Zeist en omgeving en enkele grote giften van particulieren en (nabestaanden van) gasten. Maar daarnaast ook grotere en kleinere giften van bijna 300 particulieren. Voor al deze giften is het stichtingsbestuur de goede gevers zeer erkentelijk.

Opnieuw steeg het aandeel van de bijdragen van onze 'vaste' donateurs; van € 37.108,52 in 2007 naar € 38.729,81 in 2009. Deze structurele inkomsten zijn voor de stichting van groot belang, omdat een aanzienlijk deel van onze steun aan het hospice, zoals bijdragen in personele kosten en opleidingen ook vaak van langdurige aard zijn. Aan het einde van het boekjaar 2007 telde de stichting bijna 800 donateurs, die samen ca. € 40.000 per jaar bijdragen. Ook deze vaste donateurs hartelijk dank voor hun bijdragen.

Hieronder treft u de staat van lasten en baten over 2008 aan. Deze jaarrekening sluit met een nadelig saldo van € 12.092,49.

Op de balans van 31 december 2008 is een bedrag van € 66.319,- opgenomen als bestemmingsreserve voor de reeds gedane toezeggingen voor het jaar 2009.

Lasten:

Bestuurs- en administratiekosten	€ 2.870,19
Kosten public relations	€ 4.836,09
Kosten donateursacties	€ 187,07
Bijdragen aan het hospice inzake salariskosten en scholing en overige personeelskosten	€ 63.365,46
Bijdragen aan het hospice inzake inrichting	€ 5.444,46
Bijdragen aan het hospice inzake verpleeg- en verzorgingsmateriaal en -middelen	€ 3.433,23
Bijdragen aan het hospice inzake overige kosten	€ 1.079,87
Tegemoetkoming eigen bijdragen aan (nabestaanden van) gasten	€ 7.312,40
Totale lasten	€ 88.528,77

Baten:

Donaties	€ 38.729,81
Eenmalige bijdragen, giften en legaten	€ 30.925,12
Rente	€ 6.781,35
Totale baten	€ 76.436,28
Tekort 2008	€ 12.092,49
Totaal	€ 88.528,77

De kosten voor public relations hebben betrekking op de door de stichting uitgegeven nieuwsbrieven en de - inmiddels geheel vernieuwde - website. Het stichtingsbestuur vindt van belang onze achterban (donateurs, individuele gevers, vrijwilligers en andere relaties) op de hoogte te houden van het functioneren van het hospice en algemene informatie te verstrekken over ontwikkelingen in de palliatieve gezondheidszorg. De vele positieve reacties op de nieuwsbrieven geven aan dat dit ook door u op prijs wordt gesteld. De kosten voor donateursacties waren dit jaar minimaal, omdat geen direct mailing actie is gehouden. Dit jaar werd vaker een beroep op de stichting gedaan voor een tegemoetkoming in de eigen bijdrage.

De leden van de kascommissie, die op verzoek van het bestuur de balans en de winst- en verliesrekening over het boekjaar 2008 heeft gecontroleerd, hebben in hun verslag van 7 oktober 2009 verklaard: "Op grond van onze bevindingen stellen wij vast dat de door ons gecontroleerde gegevens een juist beeld geven van de financiële positie van de stichting. Wij stellen het bestuur voor hun goedkeuring te verlenen aan bovengenoemde jaarrekening over 2008."

(Het geen inmiddels in de bestuursvergadering van 7 oktober jl. is gebeurd.)

Afscheid van Marian van der Linden

Tijdens de vergadering van het bestuur van de Stichting Hospice Heuvelrug op 7 juli 2009 moesten wij helaas afscheid nemen van Marian van der Linden. Zij was in dienst van Warande als beleidsmedewerker kwaliteit en sinds oktober 2007 tevens ad interim manager van Hospice Heuvelrug. Om persoonlijke redenen besloot zij om per 1 augustus 2009 de functie van zorgmanager in een verpleeghuis in Harderwijk te aanvaarden. Zij is als manager van het hospice opgevolgd door de heer Roderic Gradenwitz, die tevens manager is van de vestiging Klein Heerewegen van Warande.

Als uiting van dank en waardering voor haar werk voor het hospice en voor de prettige samenwerking met het bestuur SHH bood de voorzitter, prof.dr. R.H. Kuijten, haar namens het bestuur een fraai boekje en een fles goede wijn aan.

Ingezonden

Zij was een bijzondere en opvallende vrouw, altijd al. Het middelpunt van haar gezin, vrienden en kennissen. Een warme en hartverwarmende echtgenote, moeder en oma. Al jaren had zij haar hart verpand aan het Verre Oosten, waar zij dan ook al haar kleding liet maken. Zeer stijlvol, kleurrijk en beschaafd opvallend. Haar kleding was een van haar handelsmerken geworden.

Toen de kinderen het huis uit waren, was er meer tijd om te reizen en te genieten. Dat deed zij ook, samen met haar man. Tot die reis naar India, waar zij toch wel erg veel last van haar rug kreeg. Zij was zelf yogalerares, maar ook de medici die zij daar consulteerde: niemand kon haar precies zeggen waar die rugpijn toch vandaan kwam. Dat zette een grote streep door de reis.

Terug in Holland begon de tocht als artsen, specialisten en therapeuten. Het 'K'- woord viel. Het hele gezin leefde mee van behandeling naar therapie, naar weer een andere medicatie. Enzovoort, enzovoort. Het was een donkere tijd, zonder hoop en zonder kleding in oosterse kleuren. Totdat zij, eigenlijk uitbehandeld, dat nieuwe medicijn kreeg. Het wonder gebeurde: het medicijn sloeg aan.

Voorzichtig krabbelden zij en haar omgeving uit het donkere put omhoog. En naarmate het beter ging, kwamen langzaam de oosterse warme en rijke kleuren weer terug in haar leven.

Haar leven kreeg weer zin, de warmte kwam weer terug: niemand die dit nog had verwacht. Zij begon weer te stralen (en niet alleen door haar de kleur van haar kleding) en zij dorst het zelfs aan weer te gaan reizen. Eerst de VS, daarna Zuid Afrika.

Er werden plannen gemaakt voor een reis naar het Verre Oosten: terug naar waar zij zich zo thuis voelde en... de garderobe moest weer eens aangevuld worden.

Helaas sloeg het noodlot toe. Toen thuisverzorging niet meer ging, bood het Hospice de warme en thuisvervangende oplossing. De mooie warme oosterse tinten vrolijkten haar kamer op en op haar betere dagen kleepte zij zich ook zo: de spiegel toonde een frêle, maar nog steeds charmante dame. Ondanks haar afnemende krachten, bleef zij warme belangstelling houden voor haar (steeds kleiner wordende) omgeving. Tot het laatst bleef zij de inspirerende bron van haar gezin en zelfs voor de verpleging en vrijwilligers van het Hospice: " voor mij is sterven opnieuw geboren worden in een mooiere wereld".

